

Josef Stein

Rb. Josef Adler

Josef Vogel

Výtržnosti proti židům v Dolních Kralovicích.

V r. 1899 vypukly v D. K. výtržnosti proti židům, o nichž kronika města vypravuje takto:

Dne 30. října 1899 po 7. hodině večerní vytvořil se v zadní části města hlouček lidí, čítajících asi 30 hlav, pomejvíce výrostků, kteří procházejíce městem zpívali národní písně. Jak z jednotlivých výkřiků bylo lze souditi, měl tento projev manifestační ráz proti zrušení jazykových nařízení, ale ve skutečnosti byl v souvislosti s polenskou vraždou, již se dopustil israelita Hilsner. Procházení městem a zpěv trvalo do 11 hodin, načež se dav po napomenutí místní policie a četnického strážmistra rozešel. Druhého dne večer opětovaly se pouliční demonstrace davem mnohem větším, který zpívaje procházel městem a vytloukl okna asi v 10 domech israeliti obývaných. Po 10. hodině podařilo se dav rozptýlit. Smělost výtržníků vzrostla tím, že dva četníci byli povoláni do Polné a strážmistr sám k zakročení nescelil. Prvního i druhého dne učiněno oznámení o výtržnostech okresnímu hejtmanství v Ledci se žádostí, aby byla vyslána vojenská posila. Zároveň bylo vyhlášeno občanstvo vyzváno, aby se uklidnilo a po 6. hodině večer dítky, dorost a čeled z domu nepouštělo. Dne 1. listopadu povolán byl četnický strážmistr do Ledce a s ním se tam odebral obchodník Isidor Wertheimer. V jakém světle dotyčný obchodník události vylicil, není známo. Téhož dne odpoledne po 3. hodině přijel sem okresní hejtman Fišer a oznámil starostovi města, že přijede do D. K. vojenská asistence o 50 mužích se 3 důstojníky a několik četníků, a žádal, aby bylo postaráno o ubytování. Sotva zpráva o tom přišla do veřejnosti, začal se lid jítiti, chtějíce zvědět, kdo byl příčinou povolání vojska. Jakmile se setmělo, počal se lid shlukovati — tentokráte v počtu velice značném — a procházejíce městem zpíval neustále. Stráž byl 6 četníky p. okresního hejtmana provázejícími, kteří stále dav vybízelí, aby se rozešel. Tenkrátě účastnilo se demonstrace veliké množství vojáků. Když dav počal opět vytloukati okna v bytech israelitů, zakročil p. hejtman důrazně a vyzval lid, by se rozešel, což se stalo. Četnická asistence tedy k zamezení výtržnosti úplně stačila. Po 12. hodině v noci dostavila se vojenská asistence z Čáslavě, 3 důstojníci a 42 mužů, nebylo však příčiny k zakročení.

Abys israeliti dítky v českém prostředí D. K. naučily dobře německy, byla zřízena r. 1864 německá žid. škola o 2 třídách. Byla povolena k žádosti ž. o. dekretem c. k. mistodržitelství a biskupské konsistoře jako škola veřejná, rovnocenná veřejné místní škole české. Byla umístěna v čísle 65 v místnostech zcela

nevychovujících. Prvním rokem měly obě třídy dohromady 40 žáků.

Na základě zákona ze dne 14. května 1869 byla dosud veřejná škola prohlášena za soukromou. Teprve r. 1875 bylo ž. o. zažádáno za právo veřejnosti, jež bylo po delších průtazích škole opět uděleno dne 7. ledna 1877.

R. 1876 byl při zápisě větší nával žactva, musila býti proto II. třída v I. poschodí odbouráním příčky zvěšena. T. r. bylo zapsáno 91 dětí, 72 isr. a 19 katolíků. Z příspěvků ž. o. a sbírkami (jedna, pořádaná r. 1876, vynesla 39 zl. 55 kr.) byly pořizovány vyučovací pomůcky a žákovská knihovna. Od r. 1874/75 vybíralo se k tomu účelu od každého přistupujícího žáka 50 kr. zápisného.

Dne 12. dubna koupila ž. o. dům č. 70 v D. K., bývalou koželužnu, a upravila jej na školu. Za dům zaplatila 3294 zl. 46 kr., oprava stála 1059 zl. 40 kr., dohromady 4351 zl. 86 kr. Tím dostalo se škole nových, vyhovujících místností. Nová škola byla slavnostně otevřena dne 15. července 1882 za přítomnosti četného občerstva a mnohých hostů, mezi nimiž je uveden také katolický duchovní P. Kašpar.

Přázdnic v našem smyslu na žid. škole dosud nebylo, vyučovalo se po celý rok. Teprve ve školním r. 1883/84 byly ž. o. ustanoveny přázdniciny od 22. srpna do 1. září, tedy pouze týdnem.

Od r. 1878, kdy počet žáků byl největší (dosáhl čísla 96) a škola byla v největším rozkvětu, počíná se jeviti její úpadek, což se projevovalo čím dále tím menším počtem žáků. V r. 1897/98 bylo zapsáno pouze 35 žáků, takže byl toho roku úmysl školu úplně zrušiti. od něhož však bylo upuštěno, ale škola byla redukována počátkem r. 1898/99 na jednotřídní. Toho roku vzdal se svého úřadu správce školy rb. Josef Adler, na jehož místo nastoupil Josef Schneider (1899 až 1901), a konečně L. Heim (1901—1905).

Žáci omezovali se od r. 1890 již jen na israel. a jejich počet se stále menšil. R. 1903/04 bylo zapsáno na začátku již jen 21 žáků, z nichž v roce některý vystoupili. Škola pozbyla svého významu a představenstvo n. o. ji zrušilo, jak o tom svědčí poslední zápis v pamětní knize, zapsaný starostou ž. o. p. Jos. Steinem v tomto českém znění:

Představenstvo isr. o. ž. usneslo se ve své řádné schůzi dne 5. srpna 1905 svou německou školu rozpušiti, což se též stalo. Matriky byly odvedeny c. k. okres. hejtmanství v Ledci a škola nadobro ihned přes veliký odpor rozpuštěna.

V Dolních Kralovicích dne 8. srpna 1905.

Josef Stein, starosta.

Jako správcové školy působili tu rb. Joachim

Wurm z Dobříše od počátku do r. 1868, Vilém Abeles 1868—1872, Loewy Kleinzeller 1872 až 1892, Jakob Stulz 1892—1895, J. Adler 1895—1899, Josef Schneider 1899—1901, L. Heim 1901—1905.

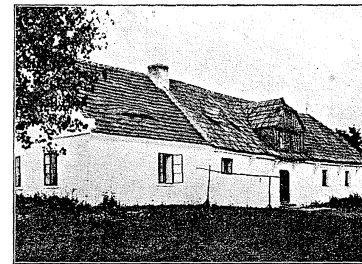
Jako učitelé byli zaměstnáni Jiri J. Utitz, Samuel Fischer z Jankova, N. Schulhof ze Zbraslavice, Emanuel Fischer, Salomon Pollak z D. K. a Karel Pick z Pacova. Jako učitel češtiny působil na škole v letech 1895—1898 František Zálák, učitel místní české školy obecné.

Pamětní kniha německé školy v D. K., z níž tyto údaje jsou čerpany, jest dobře zachovalá a pěkně slohově a čitelně, většinou krasopisně psána. Je psána německy až na poslední zápis o zrušení, který je poznamenán česky. V úvodu je uveden jako její zakladatel správce školy Löwy Kleinzeller, od něhož pochází většina zápisů (do r. 1883). Zápis v letech 1884—1889 pocházejí od rb. a správce školy Jos. Adlera, v letech 1900—1901 od Jos. Schneidera, zhyňavci od L. Heima.

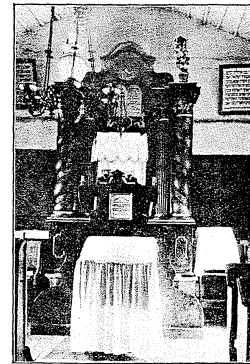
Wallisgrün.

Wallisgrün (polit. Bezirk Podersam, Gerichtsbezirk Jechnitz. Jahrbuch 1893, Prag).

Die Kultusgemeinde Wallisgrün (Neu-Wallisdorf) besteht seit der Anlegung der Dörfer, jedenfalls aber vor dem J. 1783. Im J. 1812 wurde der Tempel er-

Tempel (Außenansicht)

Tempel (Innenansicht)

baut, dazu erhielt die Gemeinde reichliche Unterstützung von dem Patronatsherrn Sr. Exz. Grafen Wallis aus Kollerschowitz, der den Bauplatz, Holz etc. spendete. 121 Seelen.

Vorsteher: Daniel Kohn. Stellvertreter: Samuel Kauders in Čistá, Salomon Löwy in Podersanka.

Religionslehrer: Salomon Löwy.

Kůzová.

Der Tempel in Wallisgrün gegenüber der Friedhof bei Kozlan wurde im J. 1783 gegründet. Das Tauchbad besteht seit Gründung der Gemeinde.

Vereine: 1. Beerdigungsbrüderschaft, Mitgl. 35. Vorstand: Moritz Löwy in Čistá. 2. Jüngere Brüderschaft, Vorst.: Daniel Kohn. 3. Unterstützungsverein, 34 Mitglieder.

HOCHLIBIN.

VYSOKÁ LIBYŇ.

In der zweiten Hälfte des 18. Jhts. gehörte die Herrschaft Hochlibin mit den angrenzenden Gemeinden dem Grafen Wallis und schreibt Wenzel Kočka, Prag, in seiner Geschichte Hochlibins über die damaligen Juden folgendes:

„Wallisové přáli nadmíru Židům. Tito v odměnu přivedli je na buben. R. 1785 měli již Židé v Kůzové (Wallisgrün) synagogu. r. 1820 bylo v Libyni 49 Židů, ve Lhotě 8, v Nové Vsi 48, v Kůzové 99, v Zdeslavě 53. Celkem 257 hlav. Tato chabruša zachovala ve všem všady po celém okolí. R. 1799 žalují čistéčtí řezníci, že Jakub Mendl Kohn ze Zdeslavě v neděli před ranmžtí pokoutně maso prodává. Takovými žalobami soudní knihy čistécké jen se hemží.

Pochovávali na hřbitůvku mezi Kozlany a Strachovicemi (tyto sluly do roku 1698 Židovna). Kůzovská obec žid. koupila r. 1821 od kozlanského měšťana Jakuba Skudery pole vedle obecního hájku 436 sáhů za 31 zlatý, aby rozšířila starý žid. hřbitov. (Kniha Kozlanská č. 67, fol. 67.)“

Eine eigene Judengemeinde hat in Hochlibin (č. Vysoká Libyň) wohl nie bestanden, da die hiesigen Juden seit jeher zur Gemeinde Wallisgrün gehören.

Im J. 1820 waren in H. 49 Juden, um das J. 1880 noch rund 20 Köpfe und heute ist in H. kein einziger Jude mehr ansässig. — Die letzte Judenfamilie Theodor Hönig verkaufte hier im J. 1929 ihren Besitz (Kaufladen u. Landwirtschaft) und übersiedelte nach Falkenau a/E.

Vor ca. 25—30 Jahren bildeten die Hochlibiner Juden noch einen eigenen Beveerein und hatten im Hause des F. Ignaz Abeles, welcher um diese Zeit auch Vorsteher und Matrikenführer der K. G. Wallisgrün war, ihr eigenes Bethaus. Beerdigt wurden die Juden auf dem Friedhof in Kozlan.

Heute ist Herr Emil Kauders in Čistá Vorsteher der K. G. Wallisgrün.

Karl Jansky, Hochlibin.